

MED41 Římské právo a jeho dědictví v mediteránní oblasti

(římské právo po roce 476 n. l.)

6. přednáška – teze

Germánsko – římská Burgundie. Germáni v římské říši. Lex Gundobada a Lex Romana Burgundionum

JUDr. Miroslav Frýdek

©

Germáni a Řím

- Po rozdělení impéria na Východ a Západ se, z historického pohledu, stala církev a Germáni dědici Říma.
- Východ měl svého nepřítele na život a na smrt → Perskou říši. Germánské kmeny naproti tomu nebyly ničím, co Řím už nedokázal opakovaně zkrotit.
- Germáni byli v Římě známi po celá staletí, snad neexistovala římská domácnost, který by neměla otroky germánského původu.
- Od 3. stol. n. l. neexistoval jediný oddíl vojska, ve kterém by nebyli Germáni.
- Germáni působili jednak jako vojevůdci, ale také jejich vliv sílil u dvora → „Nakonec prý tam zbude pouze císař, který jako jediný zůstane ještě Římanem“. Císaři byli odkázáni na podporu svých germánských generálů → Konstantin Veliký byl císařem povolán germánskými vojáky a neměl tedy v úmyslu jejich vliv nijak umenšovat či snad proti nim bojovat.
- Problém vylidnění provincií po válkách a morových epidemiích byl řešen třemi způsoby:
 - **Princip hospitality** → „prosakování“ či usidlování Germánů na státních pozemcích v malých skupinkách → usídlení barbaři platí veřejné dávky, obdělávají přidělenou půdu a slouží jako „pohraniční vojsko“. „Germáni vyměnili meč za pluh“. Dochází zde k míšení galorománského a germánského obyvatelstva.
 - **Federáti** (foedus) → spojenci Říma, kteří přišli na území Říma jako pozvaní spojenci v uzavřených svazcích.
 - **Dobyvatelé** → Vizogóti, Ostrogóti, Burgund'ané a Vandalové.

Limes je buď hraniční zeď nebo mezníkem kultur

- Situace, kdy má Řím osídlování takřka pod kontrolou, se mění s příchodem Hunů → řetězová reakce a přesuny → „stěhování národů“ nebo „barbarské vlády“. Nejedná se o stěhování či přesuny etnicky čistých kmenů či národů, ale o hordy o stovkách až i několik tisíců osob. K těmto hordám se připojuje bezmocné a o příbytky připravené obyvatelstvo. Dokladem této směsice je složení vojska v bitvě na Katalaunských polích v r. 451, kde pod vedením krále Atilly bojovali Hunové a Germáni. I na římské straně bojovali barbaři jako federáti. Římská politika v této problematice nebyla komplexní → odrážel jen jednotlivé vpády. Výsledkem bylo zakládání germánských říší na půdě římských provincií.

„Pohyby“

- Gótské kmeny → se dali první do pohybu. Nejdlejší cestu prošly gótské kmeny, které táhly od jihozápadní oblasti dnešní Ukrajiny, odkud začaly ve 4. stol. ustupovat na západ. Gótské kmeny se rozdělily do dvou proudů → Ostrogóti (skvělí) a Vizigóti (moudří). Ostrogóti se usadili na území dnešního Maďarska, Vizigóti vtrhli na Balkán, vyplnili celý poloostrov od severovýchodu k jihu a od jihu k severozápadu. Pod vedením krále Alaricha I. pronikli v roce 401 tzv. benátskou nížinou do Itálie a v srpnu 410 dobyli Řím. Z Říma táhli na jih a následně se obrátili k severu.
- Vandalové → prošli Galií od severu k jihu a usadili se na Iberském poloostrově.

Reakce

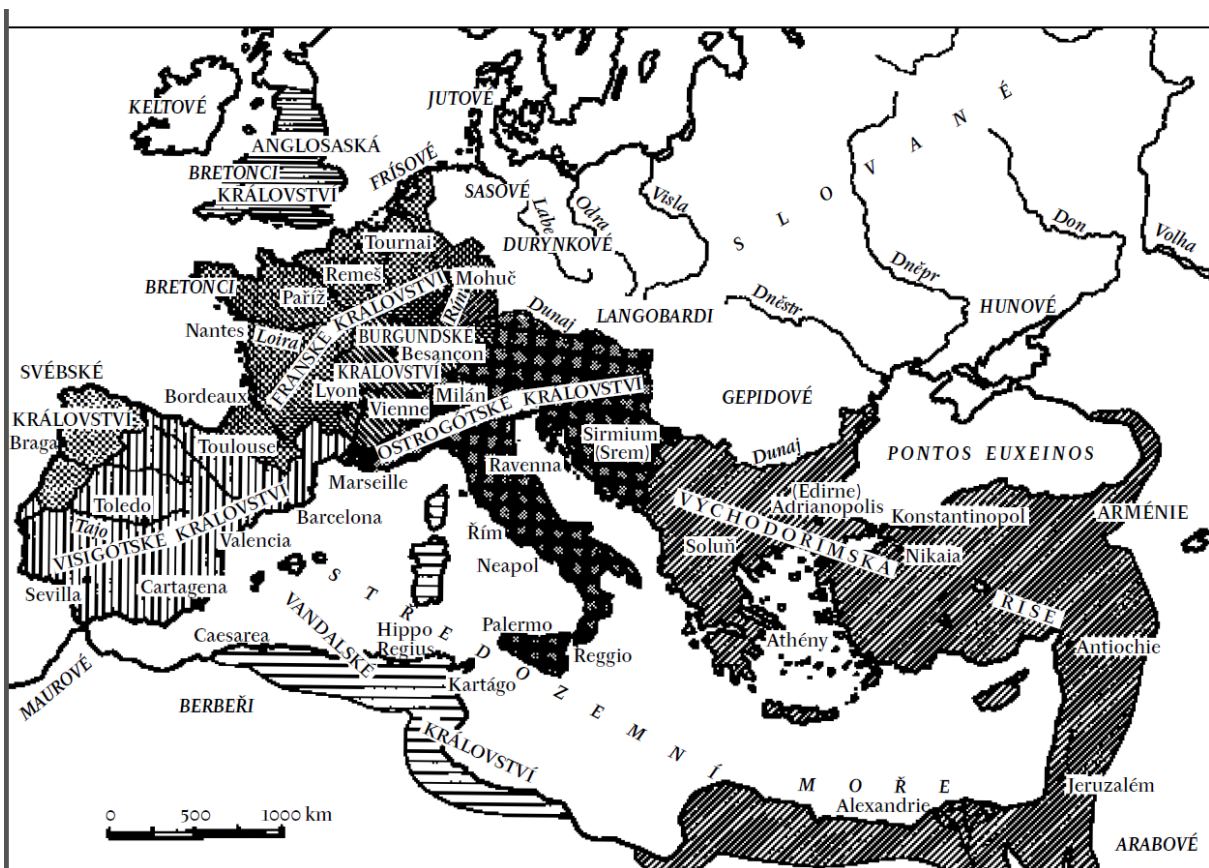
- císař Honorius požádal vizigótského krále Athlaufa (410 – 415) o pomoc v boji s Vandaly. Athlauf přitáhl v roce 412 do jižní Galie, překročil Pyreneje a bojoval s Vandaly. Císař Honorius, částečně jako odměnu a částečně jako předcházení problémům, uzavírá s králem Waliou smlouvu, ve které se Vizigótům, k trvalému osídlení, určila jihozápadní Galie (Akvitánie). V tomto prostoru se Vizigóti v roce 419 trvale usídlují a v průběhu 20. let 5. stol. zde vzniká první germánský stát na území impéria, který známe jako tolosánská říše Vizogótů (hl. město byla Tolosa dnešní Toulouse).
- Burgundové → táhly střední Evropou, dostaly se k Rýnu, který překročily a vyplnily galské území. Burgundové obsazují, se souhlasem Říma, oblasti v povodí řeky Rhôny. Stávají se federáty a jejich úkolem je chránit římské hranice před Alamany, kteří obývají oblasti dnešního jižního a jihozápadního Německa. Od roku 443 budují Burgundové

v jihovýchodní Galii, v bezprostředním sousedství Vizigótů, svůj stát → v oblastech kolem města Worms, pololegendární a z Písně o Nibelunzích známou, Wormskou říši.

- V roce 476 zaniká Západořímská říše, „pánem“ země se stává Odoakar, který je koncem 5. stol. poražen Theodorichem, který v Itálii zakládá vlastní říši.

Situace v počátku 6. století

- Severozápadní Afrika → stát Vandalů
- Galie →
 - severní a střední část → říše Franků
 - jižní část → říše Burgundů. Říše Vizigótů ti v r. 507 rozšiřují své panství na Iberský poloostrov
 - Itálie → říše Ostrogótů
 - střední Evropa → kmenové svazy Alamanů, Bavorů, Durynků, Sasů ...

Barbaři a soupis práva „pro sebe a pro Římany“

- Personalita zákonů → každý obyvatel barbarského království nepodléhá témuž zákonu platnému pro všechny obyvatele území, nýbrž se řídí a je souzen podle práva etnické skupiny, ke které náleží: Frank franckým právem resp. podle práva své francké skupiny, například právem sálských franků. Burgund podle práva burgundského. Říman podle práva římského. Z tohoto principu a tradice (personalita práva) se rodí rozdíly → např. zneuctění panny je u Římana trestáno smrtí, u Burgunda pokutou. Žena, která se souložila s otrokem podle římského práva neztrácela svou přirozenou důstojnost, kdežto sálský zákon ji odsuzoval k otroctví...
- Místní vládcí si uvědomovali, že nevládnou homogenním etnickým skupinám. Každá skupina se řídila svým právem a svou tradicí. Na počátku 5. století se objevuje snaha o právní úpravu resp. sepsání práva.
- Zvláštnosti osidlování římského území, mísení barbarského a románského obyvatelstva, nebo osidlování oblastí etnickými skupinami bez „mísení“ mělo vliv na následný rozvoj hospodářských, právních a sociálních poměrů → kde docházelo k mísení, postupoval vývoj rychle kupředu a docházelo k rychlejšímu překonávání rodového zřízení. Tam, kde byly vytvořeny oblasti s novým obyvatelstvem, bez mísení, převládá rodová tradice a vývoj postupuje pomaleji.

Vývoj právní úpravy dle kriteria diferenciac

- První stupeň → oddělená právní úprava právních poměrů pro Římany a pro barbary.
- Druhý stupeň → (u Burgundů a Ostrogótů) je vystupování barbarů a Římanů v právních normách jako rovnocenných subjektů.
- Třetí stupeň → mizí národnostní hledisko a objevuje se jen diferenciac sociální → bohatí a chudí, svobodní a nesvobodní a je jedno zda Říman či Burgund.

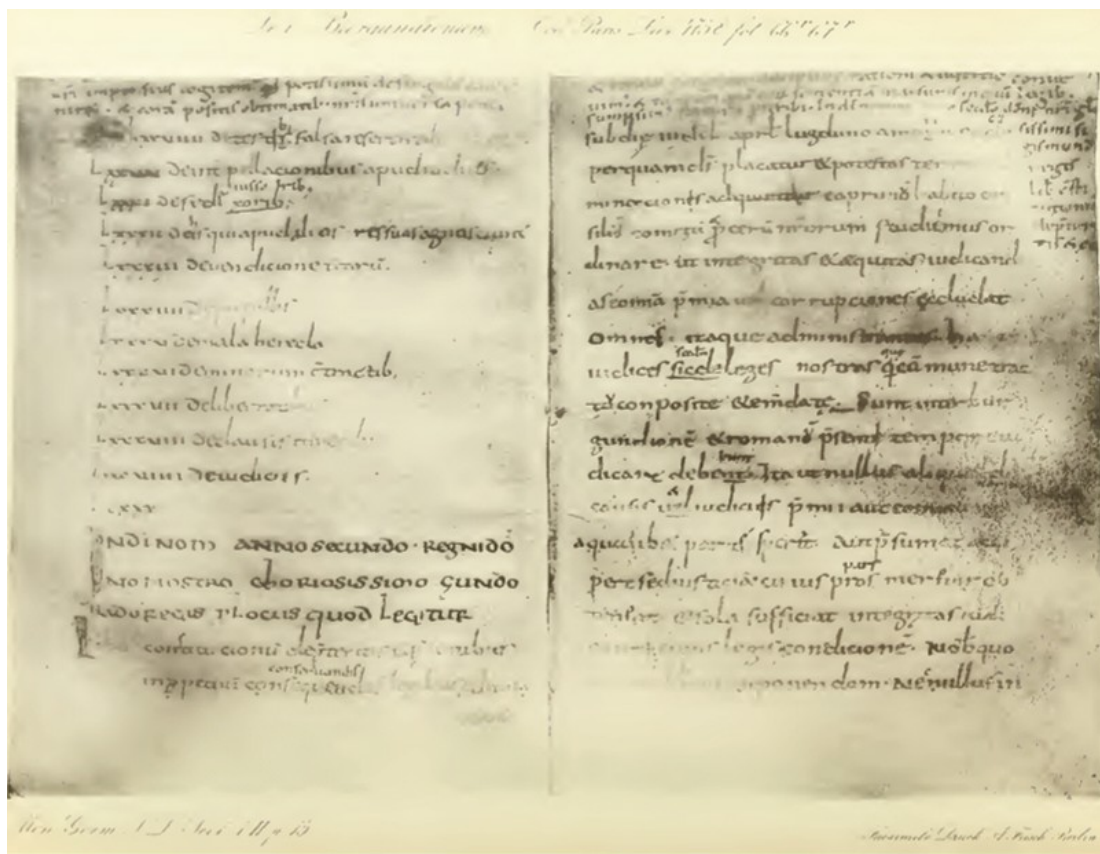
Burgundské kodifikace

- Burgundané po sobě zanechali řadu zmínek a textů. Pod vládou Gundharda (v Písniích o Nibelunzích je označován jako Gunther) se Burgundané usídlují na Rýnu. V letech 435 – 436 bojují Burgundané s Římany, jsou poraženi místodržícím Aerkem a jsou jako federáti přesíleni do Savojska. V druhé polovině 5. stol. zakládají v Savojsku svou říši s centrem v Lyonu, tuto říši „pohltní“ v rozmezí let 532 – 534 Frankové.

- Usídlení v Savojsku, mezi početným galorománským obyvatelstvem, bylo zřejmě podnětem k vypracování soupisu práva. Jedno sepsání práva bylo určeno pro Burgundány a druhé pro románské obyvatelstvo
- Burgundské kodifikace:
 - Liber constitutionum nebo též nazývána **Lex Gundobada** → zákoník určený pro vlastní barbarské, germánské obyvatelstvo. Jsou zde patrné římskoprávní prvky.
 - **Lex Romana Burgundionum** → zákoník určený pro románské obyvatelstvo
- Oba texty vznikly počátkem 6. století a byly později doplňovány. Král Gundbad nechal sestavit zákoník který se nedochoval, ale z něj patrně jeho syn, král Sigismund, čerpal při sestavování kodifikací.

Lex Gundobada

- Jde o lex barbarorum
- Drew, K. The Burgundian Code: "Lex Gundobada představuje trend, kterým je odchod od kmenového práva (kde jsou morální sankce) k vydání práva na základě politické autority a moci krále."
- Zákoník je znám pod názvy: Lex Gundobada či Lex Burgundionum.
- Tento zákoník vznikl z podnětu krále Gundobada, který nechal zapsat obyčejové právo doplněné královskou legislativou.
- Zákoník byl v rozmezí let 517 – 518 revidován Gundobadovým synem Sigismundem a i nadále byl doplňován .
- Svým charakterem se tento zákoník podobal kodifikacím vizigótským, ale nebyla v něm tak silná romanizace.
- Lex Gundobada obsahuje celou řadu starobylých burgundských norem.
- Některá ustanovení platila nejen pro Burgundy, ale také pro románské obyvatelstvo → některé pasáže tedy měly teritoriální závaznost.
- Vývoj směřoval k sjednocení závaznosti a právní úpravy pro všechny obyvatele říše Burgundů.
- Po připojení k říši Franků se i nadále Burgundové řídili Gundobadou a ještě z 11. stol. máme doklady o jejím užívání
- Nejstarší opis tohoto textu se datuje do 7. století.

Tit. II. De homicidiis.

1. Si quis hominem ingenuum ex populo nostro cuiuslibet nationis aut servum regis, natione duntaxat barbarum, occidere damnabili ausu aut temeritate praesumpserit, non aliter admissum crimen quam sanguinis sui effusione conponat.

3. Si servus inconscio domino hominem ingenuum occidere fortasse praesumpserit, servus tradatur ad mortem, dominus vero reddatur indemnis.

4. Si dominus huius facti conscius fuerit, ambo tradantur ad mortem.

5. Si servus ipse post factum defuerit, dominus eius pro pretio servi XXX solidos parentibus occisi cogatur exsolvere.

Tit. XXVI. De excussis dentibus.

1. Si quis quolibet casu dentem obtimati Burgundioni vel Romano nobili excusserit, solidos XV cogatur exsolvere.

2. De mediocribus personis ingenuis, tam Burgundionibus quam Romanis, si dens excussus fuerit, X solidis componatur.

3. De inferioribus personis, V solidis.

4. Si servus homini ingenuo voluntarius dentem excusserit, manus incisione damnetur; si casu, quod superius statutum est, doceatur admissum, prout persona fuerit, pretium pro dentibus solvat.

5. Si quis ingenuus liberto dentem excusserit, inferat ei solidos III; si servo alieno dentem excusserit, inferat ei, cuius servus est, solidos II.

Tit. II. O zabiti.

1. Kdo by se opovážil zlovolně nebo lehkomylně zabítí svobodného člověka jakékoliv národnosti z našeho lidu, nebo otroka královského, který je barbarského původu, nesplatí spáchaný zločin jinak, než prolitím vlastní krve.

3. Jestliže by se otrok bez vědomí pána snad opovážil zabítí svobodného člověka, ať je otrok popraven, pán ale uznán nevinným.

4. Jestliže pán věděl o tomto činu, ať jsou popraveni oba.

5. Zmizel-li otrok po spáchaném činu, je jeho pán povinen zaplatit příbuzným zabitého jako cenu otroka třicet solidů.

Tit. XXVI. O vyražených zubech.

1. Kdo by vyrazil zub Burgundovi-optimátovi nebo Římanovi-nobilovi, je povinen, ať se tak stalo jakkoliv, zaplatiti 15 solidů.

2. Se svobodnými středního stavu, jak Burgundy tak i Římány, ať vyrovná vyražení zubu deseti solidy.

3. S nejnižšími osobami 5 solidy.

4. Jestliže by otrok vyrazil úmyslně svobodnému zub, ať je potrestán useknutím ruky. Prokáže-li se ale, že se tak stalo náhodou, zaplatí za zuby podle důstojnosti (poškozené) osoby.

5. Jestliže by svobodný vyrazil zub propuštěnci, zaplatí mu tři solidy. Jestliže by vyrazil zub cizímu otrokovi, zaplatí tomu, komu otrok patří, dva solidy.

Lex Romana Burgundionum

- Obsahuje jen římské právo, které se používalo v praxi (každodenním styku)
- Tento zákoník vznikl kolem roku 520 za vlády krále Sigismunda.
- V textu můžeme najít pasáže z: Theodosianova kodexu, posttheodosiánovských novell, spisy Paulovy a Ulpianovy, Gaiovy Instituce, Codex Gregorianus, Codex Hermogenianus
- Římskoprávní texty nebyly použity doslovně, ale byly v textech provedeny změny, tak aby zákoník vyhovoval potřebám místního obyvatelstva
- Frankové, kteří si podmanili Burgundska, ponechaly tento zákoník v platnosti. V průběhu dalších století byl burgundský zákoník upozaďován a v 8. stol. se nejvíce používal Lex Romana Visigothorum. Burgundové se, ale i nadále řádili svým lex Romana Burgundionum.
- LRB 2.1 *Homicidam, tam ingenuum quam servum, si extra ecclesiam inveniantur, morte damnari.* Vrah, otrok nebo svobodný, pokud se nachází mimo kostel, má být odsouzen k smrti.

